

İMAM ŞAFİİ SEMPOZYUMU

Şarkiyat Araştırmaları Derneği, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası ve MÜSİAD Diyarbakır Şubesi'nin ortaklaşa düzenlediği Uluslar arası İmam Şafii Sempozyumu 7-9 Mayıs tarihleri arasında Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi konferans salonunda düzenlendi. Yerli yabancı yetmiş akademisyenin katıldığı bu sempozyum hem dünya da İmam Şafii adına düzenlenen Malezya'dan sonra ikinci sempozyum hem de nüfusun çoğunluğunun Şafii mezhebine mensup olduğu bir bölge de düzenlenmesi nedeniyle büyük önem taşımaktaydı.

Sempozyum Yrd. Doç. Dr. Mehmet Bilen'in İmam Şafii'nin İslam düşünce tarihini önemli oranda etkilediğini ayrıca mezhebin toplumu yapılandırması bakımından önemini vurgulayan konuşmasıyla başladı. Daha sonra Şarkiyat Araştırmaları Derneği Başkanı Doç. Dr. Ahmet Erkol'un "İmam Şafii'nin İslam dünyasındaki önemini vurgulayan, düşüncenin sistemleşmesinde İmam Şafii'nin üstlendiği rolü, İslam dünyasında farklı düşüncelere bakış açılarının olmadığını din ile dinleştirilenin karıştırıldığını Şafii mezhebinin yoğun olduğu bölgelerde Hanefiliğin bir devlet politikası olarak uygulandığını vurguladı. Doç. Dr. Ahmet Erkol'un konuşmasının ardından, sempozyumun düzenlenmesinde katkısı olan kurumlardan MÜSİAD Diyarbakır Şube Başkanı Vahdettin Bahadır söz aldı. İmam Şafii'nin önemini vurgulamakla beraber onun "la yüs'el" olmadığını, İmam Şafii'nin "nasıl"ı bulan adam olduğu ama kutsal olmadığını ifade etti. Sempozyum için katkılarını sunan bir diğer kuruluş olan Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı Galip Ensarioğlu "Türkiye'nin zihinsel bir devrim yaşadığını, Diyarbakır'ın önemli bir ilim merkezi olduğunu ifade ettikten sonra kürsüyü Diyarbakır Büyükşehir Belediye Başkanı Osman Baydemir'e devretti. Baydemir Mezopotamya'nın medeniyetin kaynağı olduğunu, geçmişini bilmeyen toplumların geleceklerinin aydınlık olamayacağını vurguladı.

Bu konuşmaların ardından ilk oturum açıldı. Oturum Başkanı Prof. Dr. İlhami Güler İmam Şafii, Eş'ari ve Gazali'nin Sünni paradigmanın oluşmasında önemli bir yere sahip olduğunu ifade ettikten sonra sözü Prof. Dr. Abdurrahman Acar'a verdi. "Şafii'nin Yaşadığı Dönem"adlı tebliğde İma Şafii'nin yaşadığı Abbasi döneminin ilk asrının medeniyet alanında altın çağı yaşadığı ifade edildi. Harun Reşit'ten sonra hilafet kavgalarıyla sistemin iyice dağılamaya başladığına değinildi. Me'mun dönemindeki Halk'ül Kur'an meselesi devletin siyasi politikası haline geldiği, bu dönemde yaşayan Şafii'nin bu durumdan zorla kurtulduğu ifade edilerek İmam Şafii dönemindeki siyasi ve sosyal olaylara vurgu yapıldı.

Prof. Dr. Abdurrahman Acar'dan sonra söz alan Prof. Dr. Bilal Aybakan "İmam Şafii ve Fıkıh Düşüncesi'nin Gelişimi" adlı makalesini sundu. Bu makalede İmam Şafii'nin genel olarak hayatı, ilk hocaları ve ilim öğrenmek için yaptığı yolculuklara değinildi. Özellikle İmam Şafii'nin Mısıra geçtikten sonra Bağdat ta ki Şafii'den daha farklı görüşleri beyan etmesi ve bunun nedenleri üzerinde duruldu.

Bu oturumun üçüncü tebliği Prof. Dr. Ahmet Bedir'in "İmam Şafii'nin Yolu" adını taşımaktaydı. Bir harita üzerinde İmam Şafii'nin yaptığı yolculuklar ayrıntılı bir şekilde ifade edildi.

Oturumun son tebliği Prof. Dr. Hayri Kırbaşoğlu'nun sunduğu "Şafii Arkeolojisinde Son Gelişmeler" başlığını taşıyan tebliğdi. Bu tebliğde Batı Dünyasında Goldzhier ve Chact gibi önemli oryantalistlerin İmam Şafii yi çalıştıkları ve onun önemini ortaya koyduklarını ifade ettikten sonra İslam Dünyasının İma Şafii'ye bakış açısına değinildi. Müslümanların kutsamacı bir anlayışla yaklaştıkları üzerinde duruldu. Yönteminde Ahad Haber'i kullanması dayandığı delillerin zayıflığına işaret ettiği ifade edildi. Batı dünyasında İmam Şafii'yi canlı anlamda çalışan Lori'nin değerlendirmeleri aktarıldı.

İlk günün ikinci oturumu Prof. Dr. Hulusu Kılıç başkanlığında gerçekleşti. Bu oturumun ilk konuşmacısı olan Prof. Dr. Kadri Yıldırım "Şafii Mezhebinin Kürtler Arasında Yayılışı ve Etkileri" adlı tebliği sundu. Bu tebliğde Kürtlerin Şafii Mezhebini seçmelerinde etkili olan olaylara değinildi.

Oturumun ikinci tebliğcisi Yusuf Baluken "Şafiiğin Kuzey Mezopotamya da Yayılmasında Mervanilerin Rolü" adlı tebliğini sundu. Bu tebliğde Mervanilerin Şafiiğin Kuzey Mezopotamya da yaygınlaştırmalarında güdüler nedenler üzerinde duruldu. Özellikle bu bölgede Mervanilerin mezhebi yaygınlaştırdığı üzerinde duruldu.

Yusuf Baluken den sonra üçüncü tebliğ Dr. Cahit Külekçi tarafından sunulan "Osmanlı Devletinde Mezheb tercihi ve Şafii Mezhebinin seyri" adlı tebliğdi. Osmanlı brokratlarının Hanefi olması nedeniyle mezheb olarak Hanefiliğin tercih edildiği, Şafiiilerle karşılaşmanın Yavuz Selim dönemine denk geldiği ifade edildi. Kanuni'nin Batı daki mezheb kavgalarından etkilenerek devletin mezhebini Hanefi olarak belirlediği ifade edildi.

Oturumun son tebliği Muhittin Özdemir'e aitti. "İlk Dönem Şafii literatürünün Gelişimi" adlı tebliğdi. Şafii literatürünün oluşum ve gelişim sürecine değinildi.

Üçüncü oturum Prof. Dr. Ali Osman Ateş başkanlığında başladı.Oturumun ilk tebliği Doç. Dr. Habil Nazlıgöl'e aitti. "İma Şafii'nin Hadis İlmine Getirdiği İlkler veya Hadis İlmine Katkıları"adlı tebliğde İmam Şafii'nin Hadis İlminin kurucularında olduğu ifade edildikten sonra İmam Şafii'nin sünneti vahiy olarak algıladığı ve " Allah'ın razı olamayacağı bir konuda peygamber meşruiyet vermez" anlayışına binaen sünnetin kitaba arzı konusuna karşı çıktığı ifade edildi.

Prof. Dr. Enbiya Yıldırım "Sahihayn Musanniflerinin Şafii'den Gelen Rivayetlere yaklaşımları adlı tebliğini sundu.Sahihayn Musanniflerinin İmam Şafii'den hadis rivayet etmedikleri vurgulandıktan sonra bunun nedenleri üzerinde detaylı bir şekilde duruldu.

Bu oturumun üçüncü tebliği Prof.Dr. Yusuf Ziya Keskin'in "İmam Şafii ye Göre Mürsel Hadisin Delil Olma Yönünden Değeri" adlı tebliğiydi.Bu tebliğde Şafii ye göre Mürsel Hadisin delil olup olamayacağı tartışıldı.

Dr. İshak Emin Aktepe bu oturumun son tebliğini sundu. " Hadis Sahihse Mezhebim Odur" Sözünu Yeniden Düşünmek" başlıklı tebliğde İmam Şafii'nin genelde Muhaddislerden ders aldığı genel anlamda Ehl_i Hadisin yanında yer alıp sistematik kazandırmaya çalıştığı ifade edildi.Ehl_i Rey'e karşı tavırlı olduğu,bilgi kaynağı olarak sadece Kur'an Ve Sünneti kabul ettiği ve bu yüzden Hz. peygambere itaat etmenin İmam Şafii tarafından farz olarak algılandığı ifade edildi.

İlk günün son oturumu Prof. Dr. Bünyamin Erul başkanlığında gerçekleşti. Yrd. Doç. Dr. Ömer Özpinar'ın "İmam Şafii'nin Hadis Edebiyatının oluşumundaki Etkileri"adlı tebliğiydi.Bu tebliğde İmam Şafii'nin genelde Ehl_i Hadisten ilim tahsil ettiğini ve onların İmamı bu konuda yönlendirdiği İmam Şafii'nin bu metodu Ehl-i Hadis için kurduğu ve kendisinin de Hadis Ehli olarak gördüğü vurgulandı.İmam Şafii ye göre sünnetin Kur'an'ı nesh edebileceği ama Kur'anın sünneti nesh edemeyeceği ilkesinin geçerli olduğu ve Ehl-i Rey'e göre de İmam Şafii'nin sünneti kendini savunma amaçlı kullandığı görüşü vurgulandı.

İkinci tebliğ Doç. Dr. Hüseyin Hansu'nun tebliğiydi."Haber Tartışmaları Bağlamında Şafii Mu'tezile İlişkileri" konulu tebliğdi. Mu'tezili bazı alimlerin İmam Şafii ile çağdaş oldukları ve aralarında bazı tartışmaların gerçekleştiği ,İmam Şafii'nin hocalarının Mu'tezili olduğu(Muslim b.Halid ez-Zenci, İsmail b. Udeyye gibi) ,Kadı Abducebbar'ın mezhep olarak Şafii olduğu, Cahız'ın İmam Şafii'nin eserleri için "İnci gibi dizilmiştir" iltifatında bulunduğu ifade edilmiştir.

Oturumun üçüncü konuşmacısı Dr. Kadir Demirci “Şafii’nin Hadis Anlayışının Zeydi Hadis Anlayışına Etkisi” adlı tebliğini sundu. Bu tebliğde genel olarak ,İmam Şafii’nin diğer disiplinler üzerindeki etkisine değinililerek Zeydi anlayışta Şafii etkisi örneklerle ifade edildi.

Bu oturumun son tebliği Dr. Namık Karabiber’e ait olan “İmam Şafii’nin Ehl-i Beyt Algısı” adlı tebliğiydi.Ehl-i Beyt’e karşı o dönemde olumsuz tavır takınılıp kendilerine “Rafizi” denilmesine rağmen İmam Şafii’nin onları sevdiği ve bu anlamda şiirler yazdığı vurgulandı.Ayrıca İmam Şafii’nin “Ehl-i Beyt’i sevmek ‘Rafizi’likse ben rafiziyim” şeklinde özetlenebilecek anlayışa sahip olduğunu ve bu düşünceyle de Ehl-i Beyt’e olan yakınlığını açıkça dile getirdiği bu nedenle İmam Şafii’nin kovuşturmaya tabi tutulduğu ve bu noktada pek çok sıkıntıya maruz kaldığı ifade edildi.

Sempozyumun ikinci gününün ilk oturumu Prof. Dr. Erkan YAR başkanlığında başladı. Oturumun ilk tebliği Prof. Dr. M.Ali Büyükkara ya ait olan “Kendisine Atfedilen Sözler Zemininde İmam Şafii’nin Akidevi Görüşleri” başlıklı tebliğiydi. Tebliğde Ehl-i Sünnet düşüncesinin oluşumunda İmam Şafii’nin önemli bir şahsiyet olduğu vurgulandı.

“İmam Şafii’nin Kelam Karşıtlığı ve Nedenleri” adlı tebliğ Doç. Dr. Ahmet Erkol tarafından sunuldu.Düşünce tarihinin anlaşılması için zaman ve zeminin göz önünde bulundurulması gerektiği bu anlamda İmam Şafii’nde anlaşılması için yaşadığı dönemin iyi tahlil edilmesinin elzemliği vurgulandı.Onun kelam karşıtlığının nedenleri üzerinde durulurken yaşadığı dönemin Abbasilerin en parlak ve Yunan eserlerinin birçoğunun çevrildiği,Bağdat’ın başkent olmasıyla başka medeniyetler düşünce ve felsefelerle karşılaştığı dönem olduğu ifade edildi.Siyasi olarak Müslümanlarla mücadele edemeyenlerin İslam kisvesi altında bunu yapmaya çalışmaları ve kelamcıların dini savunma adına rol üstlendikleri dile getirildi.Tedvin faaliyetlerinin başladığı bu dönemde akli ilke edinen Mu’tezile devletin resmi mezhebi olarak kabul edilmesi ne rağmen İmam Şafii’nin nakli esas aldığı ifade edildi.İmam Şafii’nin akla karşı düşünceyi tesis ettiği,Kur’an da Arapça dışında başka bir kelimenin olmadığı anlayışına sahip olduğu bu nedenle Kur’anı anlayan kişi olduğu için sünnet veya hadis dışında Kur’anı anlamının mümkün olmadığı anlayışına sahip olduğu vurgulandı.Akla karşı nakli desteklediği,kelamcıların yolunun selefin yoluna muhalif olduğu düşüncesinin İmam Şafi de hüküm sürdüğü dile getirildi.

Oturumun üçüncü tebliği Prof. Dr. İlhami Güler'in "Muhammed Arkoun'a Göre İmam Şafii'nin 'İslami Akıl' ı Kuruşunun Teolojisi –Kur'an Ve Sünnet'in 'Yüce Otorite' Olarak Tesisi" adlı tebliği idi. Tebliğde Ebu Zeyd'in İmam Şafii'nin Ehli hadis rasyonelliğinin , din algısının kurucusu olduğu olarak algılandığını, Cabiri'nin Arap Aklına getirdiği eleştirilere değinildi. Arabın tipik düşünme tarzının Teşbih olduğu Selef'in düşünme tarzının geriye dönük olduğu eleştirisine değinildi. Halil b. Ahmed'in gramerin kurucusu olduğu İmam Şafii'nde bunu fıkıhta uyguladığı Arap Aklının mefhuma değil lafızlara çalıştığı üzerinde duruldu.

Mısırlı alim Dr. Ali Mabrook tarafından sunulan "Asıl Kendi Aleyhine Çalışır...Şafii Ne Yaptı?" İmam Şafii ve Eş'ari'nin "Asl" mefhumu üzerinde odaklanan bir epistemoloji kurdukları, ürettikleri fıkıh ve akaid üzerindeki kuralları akli tamamen gizli ve bilinçsiz çalışmaya yönelttiği ifade edildi. İmam Şafii'nin peygamberden sonra din adına kimsenin bir şey söyleyemeceği fikrini savunarak İstihsan ve Rey'i tamamen dışarıda bıraktığı ve Arap dilinin ihata edecek tek kişinin peygamber olduğu tezini savunduğuna değinildi.

İkinci oturum Prof. Dr. Abdulkerim Ünalın'ın oturum başkanlığıyla başladı. İlk tebliğ Sudanlı Prof. Dr. Salahaddin al-Doma tarafından sunulan "Siyasi Sistemi yerleştirmede İmam Şafii'ni Rölü" adlı tebliği idi. Bu tebliğde İmam Şafii'nin geliştirdiği düşüncenin ve sistematığının siyasal alana yansımalarına değinildi.

Oturumun ikinci tebliği Libyalı konuğu Doç. Dr. Haythem Khaznah tarafından sunulan "İmam Şafii'nin Usuli Kelama Etkisi" adlı tebliği idi. Geliştirdiği üsulun diğer bir alan olan Kelam usulüne etkileri ifade edildi.

Doç. Dr. Mehmet Yalar ise "İmam Şafii'nin Edebi Kişiliği" adlı tebliğiyle İmam Şafii'nin Arap edebiyatındaki yeri üzerinde durdu. Bu anlamda İmam Şafii'nin şairliği şiir rivayeti, kendisinden şiir rivayet edenler, şiir eleştirisi ve şiirinde işlediği başlıca temalar ele alındı.

Oturumun dördüncü tebliği İranlı akademisyen Yrd. Doç. Dr. Hadi Razwan'ın sunduğu "İmam Şafii de Dilsel Düşünce" adlı tebliği idi. Usul ilminin kurucusu olan İmam Şafii'nin Arapça vurgusunu ele alan bu tebliğde İmam Şafii de usulun dil ile ilgili meselelerine değinildi.

Oturumun son tebliği Yrd. Doç. Dr. Waleed Hossein ‘in “İmam Şafii’nin Arab Dilindeki Konumu” adlı tebliğde Arap diliyle ilgili araştırmalarda İmam Şafii’nin önemi ve yeri vurgulandı.

Üçüncü oturum Prof. Dr. Şamil Dağcı başkanlığında başladı.Oturumun ilk tebliği Prof.Dr. Mehmet Şener’in “İmam Şafii’nin Hüküm Çıkarma Metodu(İstinbat)”adlı tebliğiydi.

Oturumun ikinci tebliği Doç. Dr. Adnan Koşum’un “İmam Şafii’nin Kıyas Teorisinin Kaynağı Sorunu” adlı tebliğiydi. Aristo’nun kıyas noktasında İmam Şafii ye etkisi incelenirken fıkhi kıyasın özgünlüğü meselesi ile ilgili tartışmalara değinildi.

Mısırlı alim Prof. Dr. Abdulfettah Mahmoud Edris’in “İstihsan Delili Açısından İmam Şafii’nin Konumu” adlı tebliği oturumun üçüncü tebliğiydi. İstihsan konusundaki tartışmalara ve İmam Şafii’nin konuyla ilgili görüşleri ele alındı.

Dördüncü tebliğ Dr. Abdurrahim Kozalı’nın “İslam Hukuku İle Batı Hukuku Arasındaki Temel Düşünsel Metodolojik Farklılık Açısından İmam Şafii’nin Konumu-İmam Şafii ye Yönelik Eleştirinin Hukuk Felsefesi Açısından Tenkidi” adlı tebliğiydi.

Dördüncü oturum Prof. Dr. Hayri Kırbasoğlu başkanlığında başladı.BAE el-Sharika Üniversitesi’nin eski rektörü Prof.Dr. Muhamad Al-Zuhili ‘nin “Fıkıh İlminin Kurucusu Olarak Şafii”adlı tebliği oturumun ilk tebliğiydi.Bu tebliğde İmam Şafii’nin usulu fıkıh ilminin ilk kurucusu olduğu ve bu anlamda el-Risale adlı kitabında Fıkıh usulu alanında yazılan ilk eser olduğu vurgulandı.

ikinci tebliğ Katar’dan katılan Prof. Dr. Salih al-Zanki’nin “Usul Tesisi ve Siyasi Amaç Arasında İmam Şafii”adlı tebliğiydi.Bu tebliğde en dikkat çekici husus Zanki’nin Nasr Hamid Ebu Zeyd’e yönelttiği ağır eleştirilerdi.

Bu oturumda sunulan dördüncü tebliğ Ürdünlü araştırmacı Hamza Al-Bakri’nin “İmam Muhammed eş_Şeybani ile İmam Şafii Arasındaki Tartışmalar” adlı tebliğ idi.İki İmam arasındaki münasebet ve birbirini öven sözlere yer verdikten sonra genel olarak aralarında cereyan eden tartışmalara yer verildi.Özellikle de bunlarla ilgili uydurma bazı rivayetlerin de var olduğunu dile getirdi.

Dördüncü tebliğ Ürdünlü araştırmacı Ali Humidat'ın “Müceddid Olarak Şafii'nin Hukuk Alanındaki Etkisi” adlı tebliğiydi.

Beşinci oturum Prof. Dr. Osman Taştan başkanlığında başladı. İlk tebliğ Prof. Dr. Talip Türcan'ın “Sünni Şer'ilik Teorisinin Kurucusu Olarak İmam Şafii” adlı tebliğiydi. Bu tebliğde bir hususun ilahi hitab olmadan bilinmemesi anlamına gelen şer'ilik İmam Şafii sonrasındaki dönemde fikhın genel teorisinin üzerine kurulduğu merkezi bir kavram olduğu belirtilip, İmam Şafii'nin bu teorinin kurucusu olarak özellikle istihsan, illet ve maslahat-i müsele ile ibaha alanının şer'iliğine dair görüşleri ele alınarak incelendi.

Oturumun ikinci tebliği Doç. Dr. Halit Çalış'ın “Şafii ve Yorumdaki Nesnellik Arayışı” adlı tebliğiydi. Bu tebliğde İmam Şafii'nin dini metinleri anlama ve yorumlamanın merkezine nesnellik yerleştirdiğini ifade eden Çalış, onun isnatta ittisali önemsemesini, sünneti Kur'an'a arz prensibini kabul etmemesini ve sünnetin Kur'anla nesh edilmesi durumunda bunu gösteren sünnetten bir delilin bulunması gerektiği şeklindeki görüşlerinin nesnellik merkeze yerleştirme amacını gerçekleştirmeye yönelik olduğunu ileri sürdü.

Üçüncü tebliğ Dr. Soner Duman'ın “Şafii'nin Usul Anlayışına Maslahat-ı Müsele ve İstislahın Yeri” adlı tebliğiydi. Tebliğde İmam Şafii'nin maslahat-ı müsele ve istislah konusundaki teorik açıklamaları ve pratik uygulamaları esas alınarak ortaya konulmaya çalışıldı.

Oturumun dördüncü tebliğini sunan Doç. Dr. Servet Bayındır “Beyu'l İ'NE Hakkındaki Görüşünden Hareketle Üretilen Modern Finansal Ürünler ve Ürünlerin Fikhi Değerlendirmesini Malezya örneği üzerinden yaptı.

Seypozyumun son gününün ilk oturumu Doç. Dr. Refik Korkusuz başkanlığında başladı. İlk tebliğ Yrd. Doç. Dr. Metin Yiğit'in “İmam Şafii'nin Arapça Vurgusu” adlı tebliğiydi. Son bir buçuk asırda İmam Şafii'ye yöneltilen tenkitlerin ağırlıklı olarak Arapçılık ve lafzcılık ithamlarından ibaret olduğu ifade edildikten sonra bu ithamların yersizliği ve İmam Şafii'nin Arapçaya yaptığı vurgunun ne anlama geldiği üzerinde duruldu.

Yrd. Doç. Dr. Menderes Gürkan “İmam Şafii Öncesi Nesih Kavramı ve İmam Şafii'nin Deliller Arası Nesih Anlayışı” adlı tebliği oturumun ikinci tebliğiydi. Burada İmam Şafii'nin nesh ile ilgili görüşleri üzerinde duruldu.

Üçüncü tebliğ Doç.Dr. Sahip Beroje'nin "Şafii'nin Sünnetin Kur'an'a Arzı Yöntemine Sünnetin Beyan Vasfı Çerçevesinde Yaklaşımı" adlı tebliğdi. Bu tebliğde İmam Şafii'nin Kuran'a arz prensibiyle ilgili görüşleri dile getirildi. Ve onun hadisin sıhhatini tespitinde Kur'an'a arzı kabul etmemesinin gerekçeleri üzerinde duruldu.

Yrd. Doç. Dr. Ali İhsan Pala'nın "İmam Şafii'nin Yasak Yorumu" adlı tebliği oturumun dördüncü tebliğiydi. Bu tebliğde İmam Şafii'nin er-Risale adlı eserinde yasak konusunu bağımsız bir başlık altında işlenmesine dikkat çekilerek konu ile ilgili görüşleri anlatılıp değerlendirildi.

Son günün son tebliği Doç. Dr. Hasan Tanrıverdi'nin "Şafii Mezhebi Müctehitlerinin İmam Şafii'ye Muhalefeti" adlı tebliği idi. Tebliğde Şafii mezhebine mensup olduğu halde bazı usul meselelerinde kendisine muhalif görüşlere sahip müctehidler ve muhalefet ettikleri meseleler hakkında bilgi verildi.

DEĞERLENDİRME

Yoğun geçen sempozyumdan sonra genel bir değerlendirme yapıldı. Değerlendirme oturumunun başkanı Doç. Dr. Ahmet Erkol ilk olarak sözü aldı. İmam Şafii'nin şimdiye kadar ele alınmayışının büyük bir eksiklik olduğu, Şafii mezhebinin etkilerinin ve yansımalarının değerlendirilmesi gerektiği, bilimsel ölçütlere bağlı kalınmak şartıyla her türlü değerlendirmenin yapılabilişliğini ifade etti.

Prof.Dr. Hayri Kırbaşoğlu İmam Şafii'nin hayatı ve akideye dair değerlendirilmelerinin tenkide ihtiyaç duyduğunu mezheplerde siyah-beyaz ayırımından ziyade gri tonlarının var olduğunu dile getirdikten sonra sosyolojik bağlamda göz önünde bulundurulması, literalizmdeki yerinin ve İmam Şafii'nin ne yapmak istediğinin ortaya konulmasına

araştırmalar neticesinde cevap verilmesi gerektiği, hayatı ve eserleri konusundaki belirsizliklerin giderilmesi ve bu belirsizliklerin vaaz üslubuyla giderilmemesi ayrıca İmam Şafii'nin günümüze nasıl hitap ettiğinin tartışılmasının gerekliliği vurguladı.

Prof. Dr. Hayri Kırbaşoğlu'ndan sonra söz alan Prof. Dr. Osman Taştan genel olarak sempozyumların şekilsel olarak eleştirerek katılımcıların kısıtlanması gerektiğini ve izleyicilerin katılmamasını ciddi bir sorun olarak değerlendirdi. İmam Şafii sempozyumu olmasına rağmen “Sistemik Şafiliğin ne'liğine değinilmediğini Şafii'nin eserlerinin tafsili olarak ortaya konulmadığını, İmam Şafii'nin dünyada ne denli kabul gördüğü, Batı Dünyasındaki etkilerinin ortaya konulmadığını ayrıca İmam Şafii'nin sistematığının hukuka kazanımları üzerinde durulmadığı ifade etti.

Prof. Dr. Bilal Aybakan ise İmam Şafii'nin beslendiği düşünce damarlarına değinilmesi gerektiğini vurguladı. İmam Şafii'nin sembol bir şahsiyet olduğunu, İmam Şafii anlaşılmadan İslami ilimlerin anlaşılmasının mümkün olmadığı vurguladı.

Prof. Dr. Halil Çiçek sempozyumların ilmi bir davet olduğunu ve sempozyumların sisteminin yeniden yapılandırılması gerektiğini ifade etti. Ayrıca sempozyum boyunca İmam Şafii'ye yöneltilen tenkitlerin yersiz ve haksız olduğunu vurguladı.

Sonsöz Yrd. Doç. Dr. Bekir Demirkol'daydı. İmam Şafii'nin arapçaya yaptığı vurguyu eleştirdi.